

Nr 48

Av herr Gustafsson i Borås, *angående förenkling av det officiella språkbruket.*

Det officiella språkbruk som successivt framvuxit hos våra myndigheter, kurialsvenskan eller kanslisvenskan, har under lång tid kritiserats och debatterats. Åtskilliga försök har gjorts att förenkla myndigheternas skrivsätt. Hittills har emellertid inga genomgripande förändringar ägt rum. Den process som nu pågår på det officiella språkbrukets område är en långsamt gående modernisering. Takten i utvecklingen måste dock påskyndas, om vi någonsin skall kunna nå fram till sakprosan, där det vårdade talspråket utgör idealet. Risken är annars att kanslisvenskan försvårar för en större allmänhet att sätta sig in i och förstå författningstext eller annat språkbruk som används av statliga och kommunala myndigheter. Ett sådant förhållande resulterar i sin tur lätt i kontaktsvårigheter mellan allmänheten och de organ som har till uppgift att betjäna samma allmänhet.

Myndigheternas språkbruk uppmärksammades redan år 1907 i ett kungl. cirkulär, utfärdat av dåvarande civildepartementet. Cirkuläret var ställt till »samtliga förvaltande ämbetsmyndigheter i riket, angående affattandet af utlåtanden, skrivelser m. m. i ämbetsärenden». Cirkuläret inleds med följande mening: »Enär det skrifsätt, som användes vid affattandet af framställningar och yttranden i ämbetsärenden, ofta icke tillgodoser tillbörliga anspråk på enkelhet och tydlighet vilje Vi härigenom anbefalla samtliga förvaltande ämbetsmyndigheter i riket att affatta sina skrifter i klara, korta meningar och således undvika invecklade satsbyggnader och onödiga upprepningar samt att i öfrigt söka tillägna sig ett klart och enkelt skrifsätt.» Det bör observeras, att cirkuläret alltjämt är gällande.

År 1946 utfärdade Kungl. Maj:t, efter hemställan av dåvarande bränslekommissionen, ett cirkulär till statsmyndigheterna »angående sparsamhet med papper och kuvert» (SFS 1946: 278), vars första punkt i föredömligt utrymmes- och materialsparande syfte löd: »Ett kortfattat skrivsätt skall eftersträvas.»

De ovan nämnda cirkulären synes båda ha haft det vårdade talspråket som stilideal, även om det förra har en för vår tid något tillkrånglad utformning.

Initiativ har tidigare tagits i riksdagen för att modernisera kanslispråket. I en motion väckt vid 1946 års riksdag (II: 389) betonades bl. a. önskvärheten av att göra betänkandena mera läsbara genom modernisering av deras

språkliga dräkt, typografi och illustrationsteknik. Motionen resulterade genom riksdagens beslut i särskild utredning, Utredningens betänkande »Det statliga utredningstrycket» avgavs i december 1949 (SOU 1950: 25). Utredningen föreslog bl. a. att permanent expertis skulle biträda kommittéerna med den språkliga utformningen av lagtexterna.

Också under 1950-talet väcktes motioner om språkförenklingar. Vissa förenklande åtgärder har också vidtagits. Singulära verbformer har införts i riksdagstrycket och därmed även i propositionerna. Även i annat material som produceras inom kanslihuset används numera sådana verbformer. Där- emot har man undantagit lagar och författningar samt beslut i löpande ärenden, där det gamla bruket med plurala verbformer således ännu kvarstår. Högsta domstolen och regeringsrätten har dock övergått till att använda enbart singulära verbformer i sina domslut genom särskilda beslut den 7 mars respektive den 15 mars 1966. Enligt uppgift överväger nu Kungl. Maj:t att göra detsamma beträffande lagtext. Att dessa åtgärder vidtas först nu kan sägas var symtomatiskt för den långsamma moderniseringsprocessen i vårt officiella språkbruk.

Motioner om förenkling av det officiella språkbruket väcktes även vid 1954 års riksdag (I: 274 och II: 300 samt II: 293). Bl. a. föreslogs inrättande av ett rådgivande språkvårdsorgan med uppgift att biträda vid utformningen av förslag till lagar och förordningar. Allmänna beredningsutskottet (utl. nr 12) avstyrkte förslaget men instämde i övrigt i motionärernas syn på problemet om en mer lättfattlig författningstext.

Samtliga dessa riksdagsinitiativ synes endast ha resulterat i delreformer utan att något samlat grepp på hela detta språkvårdsproblem tagits av någon instans.

Ett flertal myndigheter och ämbetsverk har utfärdat egna råd och anvisningar för avfattandet av olika skrivelser och dokument. Följande kan nämnas som exempel.

1. PM angående avfattandet av hemställan i motioner (utarbetad på uppdrag av talmanskonferensen och godkänd av denna vid sammanträde den 10 december 1963)
2. Anvisningar för riksdagstrycket (utarbetade efter samråd med nämnden för svensk språkvård 1964)
3. PM med vissa synpunkter på propositionsskrivning (upprättad inom statsrådsberedningen 1965)
4. Korrespondens och trycksaker, Råd och anvisningar för arbetsmarknadsverkets personal (AMS-information 2/1962)

I detta sammanhang bör även den omständigheten nämnas, att i samband med reformen rörande de offentligen ställda tjänstemännens förhandlingsrätt m. m. en omfattande revision företogs beträffande en rad verksinstruktioner m. fl. författningar. I vissa fall rörde det sig endast om smärre justeringar, vilket förhållande uppmärksammades av konstitutionsutskottet vid 1966 års riksdag. Riksdagen fann dock ingen anledning till erinran mot

de vidtagna åtgärderna. Om avsikten varit och alltjämt är att företa mer genomgripande förenklingar i myndigheternas skrivsätt bör sådana åtgärder som de nyss nämnda uppmuntras och arbetet ges en mera systematisk inriktning. Målet bör vara att införa enhetliga regler för all offentlig verksamhet.

Förslag har således inte saknats för att förenkla myndigheternas skrivsätt. Trots de många initiativen, anvisningarna och den debatt som förts, refererad i ett flertal skrifter, har kanslisvenskan emellertid bibehållits som språklig norm inom de flesta verk och myndigheter, inte minst i riksdagen. Det är därför hög tid att vidta snara åtgärder.

Det kan inte vara nödvändigt att skriva »i fråga om detaljerna synes utskottet förslaget jämväl bör godtagas» i stället för »utskottet godtar också förslagets detaljer». Det måste vara begripligare att skriva »i sitt yttrande över motionen säger utskottet» än »i sitt över motionen avgivna yttrande framhåller utskottet» etc. Varför måste det nödvändigtvis heta »underkasta en ingående granskning» när det lika bra kan uttryckas med de två orden »ingående granska»? På samma sätt kan uttrycket »göra en kartläggning» ändras till »kartlägga» etc. Den s. k. substantivsjukan bör bekämpas. Det samma gäller långa och tunga ord; »problemställning», »frågeställning», »angelägenhetsgrad», »storleksordning» m. fl. ord kan utbytas mot »problem», »fråga», »angelägenhet», »storlek». Utländska ord, som har svenska motsvarigheter, bör inte användas i andra fall än då det kan antas att de förstås bättre än motsvarande svenska ord. Många andra enkla skrivregler kan anföras. Här nämnda är endast några exempel.

En för all officiell skriftlig framställning gemensam handbok bör utarbetas med regler för god språkvård och med det vårdade talspråket som förebild. Olika verksamheters speciella behov bör tillgodoses genom särskilda promemorior. Detta förslag överensstämmer i stort med det som nämnden för svensk språkvård år 1954 anförde i sitt yttrande till allmänna beredningsutskottet över de tidigare nämnda motionerna. Förslaget bör nu med det snaraste förverkligas.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att riktlinjer utarbetas och utges i form av en för all officiell skriftlig framställning gemensam handbok i syfte att åstadkomma ett enklare och för en större allmänhet mera lättförståeligt språkbruk i riksdagstryck, författningstext, kommittébetänkanden och därmed jämförliga sammanhang.

Stockholm den 11 januari 1967

Axel Gustafsson (fp)

i Borås
